

4. Encyclopedia Americana // <http://quod.lib.umich.edu/m>.
5. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 №55-ІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
6. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 р. № 964. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
7. Скуратівський В. Соціальна безпека українського суспільства та шляхи її забезпечення / В. Скуратівський, О. Линдюк // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2011. – № 3. – С. 194-204.

Добрянська Н. В.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри теоретико-правових дисциплін і публічного права Київський університет ринкових відносин

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Питання правосуб'єктності у структурі адміністративної відповідальності завжди було у полі зору законодавця і наукової спільноти. Ще за радянських часів Указом Президії Верховної Ради СРСР від 21 червня 1961 року (України – однойменним Указом від 15 грудня 1961 р.) «Про подальше обмеження застосування штрафів, що накладаються в адміністративному порядку» [1] з метою підвищення особистої відповідальності посадових осіб було скасовано застосування штрафів до підприємств, установ і закладів в адміністративному порядку і тим самим законодавець визначив, що суб'єктом адміністративної відповідальності може бути виключно фізична особа. Цим Указом було скорочено коло державних органів, уповноважених встановлювати штрафи, коло органів і посадових осіб, що мають право накладати штрафи, обмежено перелік порушень, за які встановлюються штрафи як адміністративні стягнення.

З цього приводу А. П. Шергин пише, що радянська держава ніколи не розглядала штраф в якості основного засобу боротьби з правопорушення, що подальший розвиток демократії та укріплення законності створили об'єктивні передумови для обмеження застосування адміністративних штрафів [2, 35-36].

Проте, нажаль, останнім часом адміністративні штрафи стали популярним засобом адміністративної відповідальності, які випереджають в декілька разів розмір мінімальної заробітної плати, все більше відбувається наділення контрольно-наглядових органів правом застосування адміністративно-господарських, фінансових, економічних, штрафних санкцій за різноманітні діяння юридичних осіб. Збільшилася кількість правопорушень за які встановлюється адміністративна відповідальність в КУаПА. Ще більш актуалізувалося питання правосуб'єктності після прийняття Закону України від 3 серпня 1990 р. «Про економічну самостійність Української РСР».

Разом з тим, в науці уже тривалий час адміністративна відповідальність юридичних осіб подається як актуальна проблема. Підстави адміністративної відповідальності та застосування фінансових (штрафних) санкцій *фактичною* підставою адміністративної відповідальності є подія вчинення особою правопорушення (проступку), ознаками якого є винна протиправна дія чи бездіяльність і за яку законом передбачена *адміністративна* відповідальність.

Юридичною підставою адміністративної відповідальності є склад правопорушення, під яким розуміють сукупність встановлених законом об'єктивних і суб'єктивних ознак, однією із яких є вина – психічне ставлення особи до вчиненого нею протиправного діяння.

Підставою застосування фінансових (штрафних) санкцій (штрафів) чи адміністративно-господарських санкцій є порушення встановлених нормативними актами правил здійснення господарської; підприємницької; фінансової; банківської чи іншого виду діяльності. Юридичний склад правопорушення, його об'єктивні (об'єкт, об'єктивна сторона) ознаками та суб'єктивній (суб'єкт, суб'єктивна сторона) значення не мають і, як правило, встановлення їх не обов'язково для притягнення до відповідальності.

Адміністративна відповідальність передбачає застосування стягнення майнового чи особистого характеру, вичерпний перелік яких визначено ст. 24 КУпАП. Спроба окремих авторів доповнити зазначену статтю «новим» видами адміністративних стягнень [3, 12] не що інше, як запозичення адміністративно-господарських санкцій, визначених ст. 239 Господарського кодексу України та необґрунтоване віднесення (переведення) їх до заходів адміністративних стягнень.

Відповідальність у вигляді фінансових (штрафних) санкцій чи адміністративно-господарських санкцій передбачає застосування різноманітних заходів економічного чи організаційного характеру, вичерпного переліку яких законодавством не встановлено. В кожному законі можуть бути окремі особливі види заходів з врахуванням сфери виробничої діяльності та правового регулювання суспільних відносин. До таких заходів, наприклад, відносяться: безоплатне вилучення прибутку; стягнення обов'язкових зборів (платежів); зупинення операцій за рахунками суб'єктів господарювання; застосування антидемпінгових заходів; припинення експертно-імпортних операцій; застосування індивідуального режиму ліцензування; зупинення дії ліцензії; анулювання ліцензії; обмеження або анулювання діяльності суб'єкта господарювання; скасування державної реєстрації; адміністративні штрафи тощо. При цьому застосування штрафів теж має певні особливості, а саме: у більшості випадків розмір штрафів визначено законодавцем у кратному розмірі до неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Але мають місце встановлення на законодавчому рівні суми штрафів в кратному розмірі до мінімальної заробітної плати або у розмірі суми єдиного внеску, яка підлягає сплаті платниками, або у розмірі відсотків своєчасно не зарахованих сум, або у твердо визначеній сумі в гривнях та у вигляді пені тощо. Крім штрафів до юридичних осіб згідно із законодавством можуть застосовуватися і інші санкції за одне і теж порушення.

Порядок та умови правопорушення у справах про притягнення до адміністративної відповідальності визначається виключно КУпАП (у справах про порушення митних правил – МКУ) навіть і у тих випадках, коли адміністративна відповідальність передбачена іншими законами, ще не включеного до Кодексу.

Натомість застосування фінансових (штрафних) санкцій чи адміністративно-господарських санкцій визначається як галузевими законами, що передбачають таку відповідальність, так і підзаконними нормативними актами центральних органів виконавчої влади в певній сфері державного управління.

Загальний строк накладення адміністративних стягнень встановлено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при розгляді справи в суді – три місяці (ст. 38 КУпАП). Проте строк застосування

фінансових (штрафних) санкцій чи адміністративно-господарських санкцій законами встановлено шість місяців з дня виявлення, але не більш одного року, а у Повітряному кодексі передбачено три роки, у Законі «Про захист економічної конкуренції – 5 років з дня вчинення порушення правил господарської діяльності. Ця різниця в строках притягнення до відповідальності дає можливість недобросовісним господарникам маніпулювати з метою уникнення відповідальності на підставі закінчення строку притягнення до відповідальності. Тому власники юридичних осіб не заперечують, щоб юридична особа була суб'єктом адміністративної відповідальності, адже два місяці з дня вчинення правопорушення можуть пройти не заміченими контрольно-наглядовими органами. Цим положенням певним чином спробував скористатися суб'єкт звернення до Конституційного Суду України 30 травня 2001 р. ВАТ «ВАБанк» (справа про відповідальність юридичних осіб).

Юридична відповідальність має певне цінісне, соціальне значення, метою якої є застосування заходів державного примусу до правопорушників, запобігання вчинення нових правопорушень, забезпечення захисту та поновлення порушених прав і інтересів, виховання правопорушників в дусі додержання законів України та поваги до правил співжиття. В цьому зв'язку залишається незрозумілою мета застосування адміністративної відповідальності до юридичних осіб: що це реально дає? Чи буде покорене зло? Які саме суспільні відносини цього потребують? Кому це вигідно чи потрібно? Що це дає для економіки? Яку відповідальність мають нести підприємства державної форми власності чи акціонерні підприємства? Чи не призведе застосування адміністративної відповідальності юридичних осіб до уникнення відповідальності конкретної винної особи; до перекладення вини власника, керівника чи іншої уповноваженої особи юридичної особи на колектив працівників цієї юридичної особи, й чи не погіршують матеріальне і соціальне забезпечення працівників юридичної особи, про яких, на жаль, законодавець часто забуває.

Виходячи із вищевикладених міркувань слід зазначити, що визнання юридичної особи суб'єктом адміністративної відповідальності є трагедією української правової науки. Ми порушуємо систему цінностей права, створюємо умови їх невизначеності і спірну легітимність самої науки права.

Цікаво, до речі, в цьому напрямку є спроба Е. С. Дмитренко, в монографії «Юридична відповідальність суб'єктів фінансового права у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України» визначити фінансову відповідальність як окремий вид відповідальності в системі заходів державного впливу [4, 245].

На жаль, суспільство налаштоване так, що чим більше держава встановлює обмежень, заборон, приписів і санкцій, тим більше в учасників цих відносин з'являється «раціональних» ідей та чисельних складних схем уникнення відповідальності за порушення.

Дослідження і визнання господарської, фінансової, економічної відповідальності, на нашу думку, є одним із напрямів діяльності науковців, обґрунтування нових видів відповідальності, їх соціального значення, як пріоритетних в юридичній науці.

Отже, очевидним стає, що ніякій логіці не піддаються засади (підстави) класифікації адміністративних правопорушень юридичних осіб, визначення їх видів та форм адміністративної відповідальності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. О дальнейшем ограничении применения штрафов, налоговых в административном порядке: Указ Президиума Верховного совета СССР от 21 июня 1961 года // Ведомости Верховного Совета СССР, 1961. - № 35. – ст. 368.
2. Шергин А.П. Административные взыскания и их применения органами внутренних дел / А.П. Шергин. – М.: МВД ССР ВНИИ, 1974. – 88 с.
3. Демський Е., Добрянська Н. Адміністративна відповідальність юридичних осіб. Вимога часу чи примара дослідників: проблеми методології дослідження // Вісник прокуратури. – 2012. – № 1. – с. 119 – 128; № 3. – с. 105 – 114.
4. Слубський І.Й. Адміністративна відповідальність юридичних осіб: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук / І.Й. Слубський. – К.: КНУВС МВС України, 2008. – 20с.
5. Дмитренко Е.С. Юридична відповідальність суб'єктів фінансового права у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України: Монографія / Е.С. Дмитренко. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 592 с.

Зайцева-Калаур І. В.

к.е.н., доцент кафедри фінансово-економічної безпеки та інтелектуальної власності ЮФ ТНЕУ

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОХОРОНОЮ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ

Важко переоцінити значення комерційної таємниці для суб'єкта господарської діяльності. Надійна охорона такої інформації, що носить конфіденційний характер є не лише способом захисту цінної інформації про об'єкти стратегічних змін, а і економічним інтересом та стратегічним ресурсом, який здатний забезпечити конкурентні переваги на ринку промисловості. Саме тому необхідність встановлення правового режиму комерційної таємниці є одним з першочергових питань забезпечення економічної безпеки підприємства.

На сьогодні відсутній окремий спеціальний закон про комерційну таємницю та її правову охорону, а правовідносини щодо комерційної таємниці регулюються окремими положеннями Цивільного кодексу України (ЦК), Господарського кодексу України (ГК), Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» та іншими нормативними актами, в тому числі міжнародними. Однак, у вище наведених законодавчих актах не передбачено порядок віднесення інформації до комерційної таємниці, підстави виникнення прав суб'єктів на комерційну таємницю, порядок доступу до неї.

Не вирішеним є і питання юридичної відповідальності за незаконне отримання, використання та розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю. Адже за відсутності чітко встановлених правових засад набуття, використання, поширення та зберігання інформації, яка становить комерційну таємницю, а також гарантії захисту такої інформації, норми, що містять санкції за правопорушення в цій сфері, не можуть ефективно застосовуватись, що часто призводить до порушення прав осіб. Такі питання необхідно передбачити на рівні спеціального Закону.